

DE WATER

WATERBELEID EN -BEHEER IN UITVOERING, NOVEMBER 2005, NUMMER 110

NIEUWS, ACHTERGRONDEN, MENINGEN

- 4** Buitendijkse dromen realiteit?
- 7** Een nieuw gezicht voor de Berkel
- 12** Polder Breebaart: tussen waker en slaper
- 14** Eindelijk het hele verhaal van de rivier

COLOFON

DE WATER is een uitgave van het Directoraat-Generaal Water van het ministerie van Verkeer en Waterstaat en van de uitvoeringsorganisatie Nationaal Bestuursakkoord Water (IPO, VNG, Unie van Waterschappen en de ministeries van V&W, VROM en LNV). Het magazine geeft nieuws, achtergronden en meningen over het actuele waterbeleid en de uitvoering daarvan en bericht over activiteiten in het kader van

De in dit blad gepubliceerde meningen weerspiegelen niet noodzakelijkerwijs het beleid van de hierboven genoemde organisaties. Geheel of gedeeltelijk overnemen van artikelen uit De Water is toegestaan, mits met bronvermelding.

REDACTIE:

Redactie: Rob Bijnsdorp (BCP), Ine Bruijns (BCP), Henri Cormont (fotoredactie, AGI), Moniek Löffler (RIKZ), Kees Poot (DWW), Saskia Ras (DGW), Maartje Thijssen (waterschap Brabantse Delta), Inka Vogelaar (Unie van Waterschappen), Wim van Wijk (BCP), Ingrid Zeegers (RIZA).

FOTOGRAFIE:

Rijkswaterstaat, AGI (tenzij anders vermeld).

BASISONTWERP EN VORMGEVING:

Eindeloos, Den Haag.

DTP:

Eurostaq, Amsterdam.

DRUK:

Antilope, Lier (België).

REDACTIEADRES EN ABONNEMENTENADMINISTRATIE:

Bijnsdorp Communicatie Projecten (BCP), postbus 194, 1000 AD Amsterdam.
Telefoon: (020) 320 82 60, e-mail: info@bcp.nl.

De digitale versie van De Water is te vinden op <http://projecten.nederlandleeftmetwater.nl> onder 'nieuws'.

ISSN: 0926-3462.

Dit magazine is gedrukt op chloorvrij papier.

Bijna 3000 inspraakreacties PKB Ruimte voor de Rivier

Bijna 3000 inspraakreacties; dat is het resultaat van de inspraakprocedure voor de Planologische Kernbeslissing Ruimte voor de Rivier en het bijbehorende Milieueffectrapport. Tot en met 23 augustus konden burgers, belangenorganisaties en overheden reageren op de kabinetsplannen om de veiligheid en de ruimtelijk kwaliteit in het rivierengebied te vergroten.

Het overgrote deel van de reacties betreft specifieke maatregelen. Verder trekken enkele insprekers in twijfel dat de rivieren op lange termijn een hoeveelheid van 18.000 m³ water (bij Lobith) te verwerken krijgen. Ook vragen ze wat het begrip ruimtelijke kwaliteit nu eigenlijk inhoudt. Sommige insprekers vinden dat de PKB rammelt, geen duidelijke keuzes maakt en ontoegankelijk is. Daartegenover staan steunbetuigingen en wordt gevraagd zo snel mogelijk met de uitvoering te beginnen. De meeste overheden zijn positief over de mate waarin zij betrokken zijn bij het proces dat geleid heeft tot de PKB.

Specifieke maatregelen

Verreweg het grootste aantal reacties kwam op de maatregelen voor de hoogwatergeul Veessen-Wapenveld langs de IJssel, de dijkverlegging Lienden in combinatie met de berging van overtollige grond langs de Neder-Rijn/Lek, en de dijkverlegging Lent langs de Waal. Ook tegen de berging van water op het Volkerak-Zoommeer en de dijkverleggingen Cortenoever en Voorster Klei (langs de IJssel) zijn veel bedenkingen ingebracht. Het aantal reacties op de maatregel Ontpoldering Noordwaard is beperkt gebleven.

De inspraakreacties zijn niet uitsluitend gericht op de kortetermijnmaatregelen. Ook gebiedsreserveringen voor de lange termijn – vooral de dijkverleggingen bij Drongelen en Welsum – stuiten op problemen. Uit de reacties blijkt dat er vooral behoefte bestaat aan duidelijkheid. Mensen vragen zich af wat er concreet gaat gebeuren en wat dat voor hen betekent.

Beoordeling reacties

De projectorganisatie Ruimte voor de Rivier is bezig de reacties te inventariseren en beoordelen. Op basis daarvan zal worden gezien of er aanleiding is om de PKB op onderdelen aan te passen. Daarbij weegt ook het oordeel van betrokken regionale overheden mee. De projectorganisatie zal de binnengekomen inspraakreacties zo snel mogelijk – voorafgaand aan het kabinetsbesluit – gebundeld weergeven (PKB deel 2). Deze beschrijving van inspraakreacties wordt meegenomen bij het opstellen van het kabinetsbesluit (PKB deel 3), dat aan de Tweede en vervolgens de Eerste Kamer wordt toegezonden. Pas nadat beide Kamers hebben ingestemd, is er sprake van een definitieve PKB (deel 4). Naar verwachting is dit traject voor de zomer van 2006 afgerond.

MEER INFORMATIE:

Ministerie van verkeer en Waterstaat, DG Water

Wino Aarnink, tel. (070) 351 85 67, wino.aarnink@minvenw.nl

GRATIS ABONNEMENT OP DE WATER

U wilt op de hoogte worden gehouden van ontwikkelingen in het waterbeleid en -beheer en de campagne Nederland leeft met water? Vul dan de bon in voor een gratis abonnement en stuur deze gefrankeerd naar: De Water, postbus 194, 1000 AD Amsterdam. U kunt de gegevens ook per e-mail sturen naar: info@bcp.nl

BEDRIJF/INSTELLING

AFDELING

NAAM

ADRES

POSTCODE EN WOONPLAATS

E-MAILADRES

Afsluiting 'diepen' oplossing voor wateroverlast

Het Kielsterdiep en het Munterdammerdiep in de provincie Groningen kunnen niet meer overstroomd worden als gevolg van hoge waterstanden op het aangrenzende Winschoterdiep. Normaal stroomt het water van beide kanalen af naar het Winschoterdiep, maar bij hoog water gebeurt het omgekeerde. In 1998 viel er in het Noorden zoveel regen dat het Winschoterdiep zijn taak als boezemkanaal niet meer aankon. Een deel van het water zorgde in de gemeenten Hogeveen-Sappemeer en Menterwolde ter hoogte van het Kielster- en Munterdammerdiep voor veel overlast. De kaden langs deze watergangen dreigden te overstroomd worden.

De plaatsen waar de twee kanalen op het Winschoterdiep uitkomen, zijn daarom onlangs voorzien van een demontabele afsluiting. In tijden van extreme wateroverlast kunnen hierin schotten worden geplaatst die het water van het Winschoterdiep tegenhouden, zodat de waterstand in het Kielster- en Munterdammerdiep niet langer stijgt. Waterschap Hunze en Aa's is van plan op nog vier plaatsen dergelijke demontabele afsluitingen aan te brengen.

Voor de aanleg van de afsluitvoorzieningen in samenhang met de verhoging van kaden in het beheersgebied heeft Hunze en Aa's een bijdrage gekregen uit de 100-miljoenpot die staatssecretaris Schultz van Haegen in 2004 beschikbaar stelde om de regionale wateroverlast te bestrijden. Dankzij de demontabele

afsluitingen hoeven over een afstand van 15,6 kilometer langs het Kielster- en Munterdammerdiep geen kaden te worden verhoogd. Dat is niet alleen kostenbesparend, maar voorkomt ook dat bewoners in hun uitzicht worden belemmerd.

MEER INFORMATIE:

Waterschap Hunze en Aa's, Piet Penninga, tel. (0598) 69 32 30, p.penninga@hunzeenaas.nl

HET AANBRENGEN VAN DE AFSLUITVOORZIENING IN HET MUNTENDAMMERDIEP

Watererfgoed Oost-Nederland gebundeld

Alle gemalen, kanalen en dijken, maar ook de ijsbanen, watertorens en bleekvelden van Oost-Nederland zijn bijeengebracht in een atlas. Deze Watererfgoed@tlas is bedoeld als inspiratiebron bij het zoeken naar oplossingen voor vraagstukken van ruimtelijke en waterhuishoudkundige aard. De digitale atlas is het resultaat van een inventarisatie die is uitgevoerd door vijf waterschappen, twee waterleidingbedrijven en de provincies Drenthe en Overijssel. In het project 'Kompas(sie) voor watererfgoed' hebben zij nagegaan of dit watererfgoed in te passen is in de

wateropgave waarvoor de waterbeheerders gesteld staan. De atlas heeft ook voorbeelden van hergebruik en herbestemming van watererfgoed en sluit daarmee aan op de Belvédèrebenadering 'behoud door ontwikkeling'.

De Overijsselse Vecht bij Hardenberg is zo'n voorbeeld. Daar worden volgend jaar de restanten van verdedigingswerken die deel uitmaakten van een waterlinie gerestaureerd. Hiermee wordt tegelijkertijd de afvoer van water vertraagd, waardoor ook nog eens nieuwe natuur- en recreatiemogelijkheden ontstaan. Voorbeeld-

projecten die al zijn afgerond, zijn de in ere herstelde Roombeek in Enschede, de oude stadsmuren van Kampen die nu als waterkering dienen en de vloeiveiden bij Haaksbergen die niet alleen oppervlaktewater zuiveren, maar het ook vasthouden om verdroging en wateroverlast tegen te gaan.

MEER INFORMATIE:

Provincie Overijssel, Petra Timmer, tel. (038) 425 23 18
De Watererfgoed@tlas is te verkrijgen via Het Oversticht, tel. (038) 421 32 57

Akkoord over nieuwe Zwemwaterrichtlijn

Op 12 oktober zijn de Milieuraad en het Europees parlement het eens geworden over de nieuwe Europese Zwemwaterrichtlijn, waarover jarenlang is onderhandeld. De richtlijn verplicht de lidstaten om in 2015 een aanvaardbare zwemwaterkwaliteit te hebben bereikt in de aangewezen zwemwaterlocaties.

Aan Nederlandse zijde heerst tevredenheid over het akkoord. 'De richtlijn is uitvoerbaar, haalbaar, kosteneffectief en publieksvriendelijk en combineert modern en ambitieus waterbeheer met een goede bescherming van zwemmers. Ook typisch Nederlandse punten zijn erin terug te vinden, zoals de flexibele toetsingsmethode en de mogelijkheid om op basis van onder meer kosteffectiviteit een zwemwaterlocatie uiteindelijk te mogen afvoeren van de Europese lijst', aldus

Brigitte Dessing-Peerbooms, beleidsmedewerker van DG Water. Zij schrijft het goede eindresultaat onder andere toe aan intensieve en constructieve samenwerking met Rijkswaterstaat, de Unie van Waterschappen en het IPO, waardoor het Europees Parlement, de Europese Commissie en de andere EU-lidstaten op de hoogte waren van de Nederlandse eisen ten aanzien van de nieuwe richtlijn. Het aantal parameters waaraan de zwemwaterkwaliteit wordt afgemeten, is teruggebracht van negentien in de huidige verouderde richtlijn naar twee. De twee nieuwe parameters Escherichia Coli en Intestinale Enterokokken houden echter wel een verscherping van de richtlijn in. Van de zwemlocaties in de Nederlandse binnenwateren voldoet naar schatting zo'n 8 procent niet aan de nieuwe, scherpere normen, en van de kustlocaties rond

de 1,3 procent. Nederland heeft tot 2015 de tijd om de zwemwaterkwaliteit te verbeteren door onder andere het aanpakken van riooloverstorten, het verbeteren van afvalwaterzuiveringsinstallaties en het lozingenverbod voor de recreatievaart. Locaties die dan nog niet aan de normen voldoen, kunnen uiteindelijk worden gesloten.

Nieuw is de informatievoorziening aan zwemmers. Bij zwemwater worden bordes geplaatst waarop de waterkwaliteit is aangegeven. Binnen enkele jaren zal dit informatiesysteem in heel Europa hetzelfde zijn.

MEER INFORMATIE:

Ministerie van Verkeer en Waterstaat
Directoraat-Generaal Water,
Brigitte Dessing-Peerbooms, tel. (070) 351 93 61;
John Maaskant, John.Maaskant@minven.nl

Buitendijkse dromen realiteit?

RUIMTE VOOR EEN WATERDORP

‘Er mag weer gebouwd worden in de uiterwaarden’, zo luidden de krantenkoppen deze zomer. Waterbeheerders reageerden verrast. Bouwers en gemeenten waren verheugd. Alsof het hek van de dam ging. Niets is minder waar. Alleen onder strenge voorwaarden mag er op vijftien aangewezen locaties experimenteel buitendijks worden gebouwd. De bewoners van Tiel dromen er al langer van om het Waalfront van hun stad veel aantrekkelijker te maken. Misschien komen die dromen nu uit.

Uitzonderingen op de regel

Na het hoogwater in 1995 werd er een stop afgekondigd voor het bouwen in de buitendijkse gebieden langs de grote rivieren. Onder het motto ‘Ruimte voor de Rivier’ werd een streep gezet door de plannen die er lagen. Nu, tien jaar later, heeft minister Dekker van VROM samen met staatssecretaris Schultz van Verkeer en Waterstaat besloten op die harde regel een uitzondering te maken. De bewindslieden constateerden dat ‘op diverse plaatsen in het winterbed van de grote rivieren ruimtelijke en economisch wenselijke ontwikkelingen tot stilstand zijn gekomen’. Met een experimentenlijst voor aangepaste bouwvormen krijgen vijftien locaties weer een impuls, zo is hun bedoeling. Een belangrijke kanttekening daarbij is dat gemeenten op die locaties alleen maar iets mogen realiseren wanneer er elders rivierverruimende maatregelen tegenover staan die tegelijkertijd worden uitgevoerd. Voor toekomstige ontwikkelingen van de rivier mogen de activiteiten geen belemmering vormen. En zo zijn er nog enkele regels waaraan moet worden voldaan voordat de bouwers echt van start mogen gaan. Het hek is dus niet helemaal van de dam: maatwerk is en blijft noodzakelijk.

Waarschuwing

Dijkgraaf Sybe Schaap, voorzitter van de Unie van Waterschappen, waarschuwde op de Waterschapsdag in oktober, dat door de manier van berichtgeving over het bouwen in de uiterwaarden geheel verkeerde verwachtingen kunnen worden gewekt. ‘De bevolking zal moeten begrijpen dat veiligheid en risicopreventie beperkingen met zich mee brengen. Niet elk belang kan worden gehonoreerd’, zo zei hij. ‘Natuurlijk moeten de wateropgaven en de ruimtelijke ordening creativiteit oproepen en problemen oplossen. Echter: bouwprojecten in te onveilige gebieden zijn geen uitdaging, maar een provocatie.’ Ook anderen wijzen op risico’s die buitendijkse activiteiten met zich mee kunnen brengen, zeker wanneer het om woonbebouwing gaat. Die risico’s moeten duidelijk worden geaccepteerd en het is volgens hen de vraag of de bewoners zich wel tegen waterschade kunnen verzekeren. Een uitdaging al met al aan de planontwikkelaars om met hun experimentele plannen in de toekomst aan storm en ontij veilig het hoofd te bieden.

Worden dromen realiteit?

In Tiel is verheugd gereageerd op het besluit van de bewindslieden. Het buitendijkse gebied van deze riviergemeente

ligt er al jaren wat verrommeld bij. Veel meer dan een groot parkeerterrein met meer dan genoeg ruimte voor de kermis en het jaarlijkse Appelpopfestival was er tot nu toe niet van te maken. Over de inrichting en het gebruik van de haven is men ook niet erg tevreden. 'Vorig jaar juni wees de toenmalige Commissaris van de Koningin Kamminga, ons erop dat er, met de 1,9 miljard voor Ruimte voor de Rivier in het verschiet, langs de Waaloevers misschien wel iets te halen viel voor Tiel', vertelt Rob Sawade, hoofd van de afdeling bestuur en communicatie van de gemeente Tiel. 'Dat was niet aan dovemansoren gezegd. Burgemeester De Vreeze pakte meteen de handschoen op, want zo'n opmerking prikkelt natuurlijk!' Opvallend is dat niet meteen een projectontwikkelaar werd gebeld. 'De gemeente koos er bewust voor eerst zelf, in samenspraak met de bewoners, een plan te ontwikkelen', aldus Sawade. Direct na de zomervakanties van 2004 werd een bijeenkomst belegd waar zo'n 120 bezoekers op basis van drie scenario's hun zegje deden over de richting die het op zou moeten gaan. 'Het werd een geanimeerde avond waaruit een duidelijke keuze naar voren kwam voor een combinatie van economie en recreatie als bestemming voor het gebied. Geen Rotterdamse skyline aan de Waal, zo was de boodschap.' Inmiddels is er een tweede bewonersavond geweest en heeft de gemeenteraad ingestemd met de hoofdrichting van de ontwikkelingsschets

De vijftien locaties buitendijks

Behalve in Tiel mag er op nog veertien andere locaties experimenteel buitendijks worden gebouwd. Het gaat om locaties met een recreatieve bestemming of waar waardevolle leegstaande cultuurhistorische gebouwen staan die dreigen te vervallen. Denk daarbij aan oude steenfabrieken die als appartementengebouw of restaurant een tweede leven kunnen beginnen. Verder gaat het om oude verpauwerde stadsranden waar gemeenten de ruimtelijke kwaliteit willen verbeteren.

ALLE VIJFTIEN LOCATIES OP EEN RIJ:

- Waalfront, gemeente Zaltbommel
- Stadsblokken-Meinerswijk, gemeente Arnhem
- Stadsfront, gemeente Tiel
- IHC-terrein Krimpen a/d Lek, gemeente Nederlek
- Koninginnedijk, gemeente Grave
- Steenfabriek De Koppenwaard Angerlo, gemeente Zevenaar
- Steenfabriek De Bunswaard, gemeente Beuningen
- Steenfabriek De Plasserwaard, gemeente Wageningen
- Voormalig steenfabrieksterrein Vuren, gemeente Lingewaal
- Recreatiegebied De Gouden Ham, gemeente West Maas en Waal
- Zandmeren Kerkdriel, gemeente Maasdriel
- Lithse Ham, gemeente Lith
- Maasplassen, gemeenten Thorn, Heel, Haelen, Roggel en Neer, Swalmen, Roermond en Maasbracht
- Recreatiegebied 'Leuken, gemeente Bergen
- Uitplaatsing glastuinbouw Hout-Blerick/Baarlo, gemeenten Venlo en Maasbree

voor een nieuw Waalfront. Sawade licht toe dat bij die hoofdrichting vooral gedacht wordt aan een buitendijks rivierplein met een pier waarop bijvoorbeeld een bioscoop of een trouwzaal kunnen worden gebouwd. Het havenbekken moet naar het oosten worden vergroot door afgraving van een deel van de uiterwaard, zodat er achter een landtong ruimte ontstaat voor een waterdorp met drijvende woningen of huizen op palen. Hiermee wordt meer ruimte gegeven aan de rivier. Andere ontwikkelingen van het Waalfront, maar dan meer aan beide flanken en ook binnendijks gesitueerd, zouden plek moeten bieden voor verdere woningbouw.

Met uitwerking aan de slag

'Er wordt nu druk gewerkt aan de uitwerking van een masterplan', zegt Sawade. 'Nu Tiel op de lijst van vijftien locaties is gezet, is het zaak om snel het financiële plaatje rond te krijgen.' Hij erkent dat de aanpak van het Waalfront ambitieus is. 'Verenging van de nu nog globale ideeën tot concrete plannen is dus van groot belang. De gemeente zoekt daarbij niet alleen aansluiting bij de Planologische Kernbeslissing Ruimte voor de Rivier, maar ook bij regionale en Europese projecten.' Door internationale samenwerking hoopt Tiel voor de uitvoering ook effectiever een beroep te kunnen doen op Europese subsidies. Interessant is dat onder leiding van de provincie ook regionaal en met name in het zogenoemde Midden-Waalgebied, tussen Nijmegen en de Nederbetuwe, wordt nagedacht over mogelijke samenwerking langs de rivier. Bijvoorbeeld wanneer het gaat om het vinden van compenserende maatregelen. 'Verbetering van de ruimtelijke kwaliteit langs de rivier die leidt tot waterstandsverlaging is aantrekkelijker dan een puur technische maatregel als kribverlaging', zegt Sawade. 'De Waal zou tussen de riviergemeenten in deze regio meer een verbindend element moeten worden.' Hij noemt het natuurgebied Passewaaij aan de westkant van de stad als voorbeeld van het aanleggen van een grotere waterberging. 'Door een kleine geul te graven in de uiterwaard kan daar een meestromende rivier worden gecreëerd. Een prachtig gebied om doorheen te struinen.'

'Ook mijn plan'

Rob Sawade vertelt dat Tiel één van de Europese gemeenten is die meedoen aan het studieproject Freude am Fluss. 'Bij dat project staat de interactie met de bevolking over planontwikkeling langs de rivier bovenaan. De historische binnen-

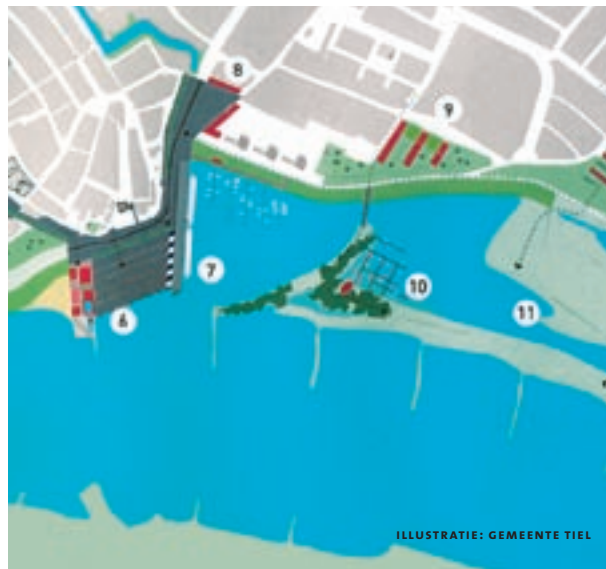
IN 1995 STOND HET HOOGWATER TOT AAN DE STADSMUREN

stad van Tiel en de Waal worden bij vernieuwing volgens het opgestelde Ontwikkelingsperspectief met elkaar verbonden. Op die manier gaan de bewoners weer ervaren dat water verankerd is in hun cultuur.' Niet alleen de vriendelijke kant van water komt in beeld, ook de vijandelijke kant verdwijnt niet. Bij hoogwater kan de waterstand bij Tiel immers zo'n zes meter hoger zijn dan normaal. 'Wanneer de plannen in een verder stadium van ontwikkeling zijn, zal duidelijker worden wat het eigen risico van toekomstige gebruikers zal inhouden.' Als eerste stap gericht op de uitvoering zal naar verwachting in 2008 het bestemmingsplan voor het havengebied worden aangepast. Sawade schat dat het – gelet op de complexiteit – zeker nog tien tot vijftien jaar zal duren voor het project is afgerond. Tiel zal de droom over het Waalfront stapsgewijs in daden omzetten. Sawade's droom is dat de bewoners het door hun directe betrokkenheid ook echt als hun plan gaan ervaren. Dat ze lopend langs de Waal trots zullen denken: 'Dit is mijn plan!'

KP

MEER INFORMATIE:

Gemeente Tiel, Rob Sawade, tel. (0344) 63 74 69, rsawade@tiel.nl

ILLUSTRATIE: GEMEENTE TIEL

ONTWIKKELINGSPERSPECTIEF WAALFRONT:

6 PIER EN WANDELBOULEVARD

7 VERNIEUWING JACHTHAVEN

10 WATERDORP MET WONINGEN OP PALEN

11 OPEN WATERVERBINDING NAAR DE WILLEMSPOLDER

Evaluatie NBW van start

De Werkgroep Evaluatie Nationaal Bestuursakkoord Water is gestart met de landelijke evaluatie van het akkoord. In de werkgroep zijn provincies, waterschappen, gemeenten, VROM, LNV en DG Water vertegenwoordigd. Het Landelijk Bestuurlijk Overleg Water (LBOW) behandelt na de zomer van 2006 de resultaten van de evaluatie.

Het Nationaal Bestuursakkoord Water (NBW) is in juli 2003 voor onbepaalde tijd gesloten. In het akkoord is onder andere afgesproken dat in 2006 de

eerste evaluatie zal plaatsvinden. Naar aanleiding van de evaluatie besluiten de partijen tot bijstelling of aanpassing van het akkoord, dan wel dat er een vervolgakkoord nodig is met de bijbehorende doelstelling en middelen. Inmiddels zijn in het LBOW aanvullende afspraken gemaakt over de opdracht en opzet voor het evaluatieonderzoek. Daarbij is sprake van een 'verantwoordend spoor' en een 'agerenderend spoor'. Voor de uitvoering van beide sporen wordt een beroep gedaan op waterschappen, gemeen-

ten, provincies en departementen. In het kader van de evaluatie zijn verschillende activiteiten voorzien, waaronder interviews met de betrokken organisaties en casestudies van enkele planprocessen. De uitvoerende partijen wordt gevraagd hieraan mee te werken. Hun vertegenwoordigers houden hen op de hoogte van de bijdrage en van de voortgang van het evaluatieonderzoek.

MEER INFORMATIE:

Rijkswaterstaat RIZA, Bertien Broekhans, tel. (0320) 29 89 31

Ecologische doelen KRW in internationale context

Om na te gaan of er tussen de lidstaten overeenstemming is over de uitgangspunten en aanpak voor het bereiken van de ecologische doelen van de Kaderrichtlijn Water, is in oktober in Praag op initiatief van de Europese Waterdirecteuren een workshop 'KRW en hydromorfologie' gehouden. Niet alleen voor Nederland, maar ook voor andere lidstaten zal het moeilijk zijn om in 2015 aan alle ecologische eisen van de KRW te voldoen.

De afgelopen tijd hebben diverse sectoren (havens, waterkrachtcentrales, scheepvaart) bij de Waterdirecteuren aangedrongen op opheldering over de interpretatie van de richtlijn op het punt van fysieke ingrepen in watersystemen. Dat was de aanleiding voor de workshop. Nederland heeft er internationaal veel energie in gestoken om de systematiek van het formuleren van de ecologische doelen voor onze wateren werkbaar te houden. Het zal voor de lidstaten moeilijk zijn om in 2015 de ecologische

doelen te bereiken, maar de KRW biedt goede mogelijkheden om op een later tijdstip aan de doelen te voldoen of om lagere doelen te formuleren. In de Guidance on Environmental Objectives die afgelopen zomer is uitgebracht, is dat nog eens bevestigd. In Nederland is de werkwijze om te komen tot ecologische doelen voor waterlichamen beschreven in een Handreiking MEP/GEP. Ons land heeft op de workshop uitgedragen dat de Europese voorloper van deze handreiking, de Guidance on Heavily Modified and Artificial Waterbodies, een prima uitgangspunt is.

MEER INFORMATIE:

Ministerie van Verkeer en Waterstaat, DG Water, Monique Berendsen, m.berendsen@minvenw.nl
Voor de Guidances zie www.kaderrichtlijnwater.nl/publicaties en voor de Handreiking www.stowa.nl.

Een nieuw gezicht voor de Berkel

FOTO: GERARD HORST
EEN FLUISTERBOOT OP DE BERKEL

De Achterhoekse Berkel, inclusief de zijbeken, zal een face-lift van 20 miljoen euro ondergaan. Op 12 oktober hebben de dijkgraaf en de burgermeester officieel de eerste schop in de grond gezet. Over een jaar of vier moet het klaar zijn. Maar vaar je volgend jaar met de Berkelzomp, een fluisterboot met authentieke uitstraling, van Eibergen richting de Koffiegoot dan kun je de eerste vorderingen al bekijken. Het Berkelproject is een goed voorbeeld van de integrale herinrichtingsprojecten waar veel waterschappen samen met andere partijen aan werken. Ze zijn bedoeld om het watersysteem aan te passen aan de eisen van het waterbeheer 21ste eeuw.

De Berkel stroomt door de Achterhoek. In Rekken kruist de beek de Nederlands-Duitse grens en in Zutphen stroomt hij uit in de IJssel. Het watersysteem is veertig jaar geleden gekanaliseerd en ingericht op de snelle afvoer van water. Daardoor is benedenstrooms periodiek wateroverlast ontstaan en hebben landbouw en natuur te maken met verdroging. Door de stuwen in de beek en de steile oevers hebben beekflora- en fauna beperkte mogelijkheden, krijgt recreatief medegebruik onvoldoende kansen en ziet het geheel er landschappelijk niet aantrekkelijk uit. Door de herinrichting van 143 ha oever moeten deze problemen worden opgelost en krijgt de Berkel een heel nieuw gezicht.

Samen

Gerard Horst en Hans Bijen van waterschap Rijn en IJssel staan met een grote projectkaart langs de Slinge, een van de zijtakken van de Berkel in Groenlo. Het is een van de locaties waar maatregelen worden uitgevoerd. Horst: 'De oude Grolschfabriek die hier staat, wordt afgebroken. De gemeente bouwt op het terrein nieuwe woningen en het waterschap legt een nieuwe meander aan. Met de grond die daarbij vrijkomt vullen we de huidige loop gedeeltelijk op. Er blijven enkele poelen over en de loop, die dan veel ondieper is, kan mee gaan stromen bij hoog water. Op de kade die wordt

verlegd, komt een wandel- en fietspad, omwonenden kunnen genieten van het uitzicht op het nieuwe natuurgebied.'

grondverwerving

Grondverwerving is in veel herinrichtingsprojecten een lastig punt. Ook hier heeft het enige voeten in de aarde gehad. In het projectgebied van de Berkel wordt 143 hectare grond ingericht, verdeeld over ongeveer 60 km oever. Het waterschap moest hiervan 85 ha aankopen. Het verwerven van deze gronden is gelukt doordat er verschillende landinrichtingsprojecten in het gebied speelden. Binnen deze projecten konden percelen worden uitgeruild.

De overige grond was al in het bezit van het waterschap of van partijen die willen meewerken aan het project. Dit zijn gemeenten en terreinbeheerders zoals Staatsbosbeheer, maar ook particulieren. Zo heeft bijvoorbeeld een vereniging voor agrarisch natuurbeheer een stuk grond aangekocht langs de Berkel voor de grondprijs voor natuur. Dit is minder dan de grondprijs voor landbouw. De percelen worden ingericht voor waterberging met een hoge natuurdoelstelling. Het gebied zal extensief worden begraasd en op een van de percelen komt een zorgboerderij. Net als op andere plekken waar waterberging wordt gerealiseerd, ontvangt de vereniging voor agrarisch natuurbe-

heer een vergoeding voor de blauwe dienst die ze levert door berging toe te staan op het land. De hoogte van de vergoeding hangt af van het landgebruik. Voor natuurgebied is de vergoeding lager dan voor landbouwgebied.

Recreatie

Versterking van recreatief medegebruik op en langs de beken is een van de doelstellingen van het project. Dit is een relatief nieuw item voor het waterschap. Bijen: 'Eind vorig jaar heeft het bestuur de nota recreatief medegebruik goedgekeurd. Hierin staat dat op een paar uitzonderingen na, alle schouwpaden langs de beken opengesteld zijn voor publiek. Dit is nieuw. Voorheen stonden nog overal borden met "verboden voor onbevoegden". Er is wel afgesproken dat er na een bepaalde periode wordt geëvalueerd of er niet te veel overlast is, maar deze nota geeft duidelijk een veranderend beleid aan.' In het project werken gemeenten mee om fiets- en wandelpaden aan te leggen. Ook het recreatieschap is erbij betrokken. Zij zorgt bijvoorbeeld voor de aanleg van kanostoepen. Dit zijn plekken waar je gemakkelijk uit de kano kunt stappen om het bootje via de oever naar de andere kant van de stuw te dragen en daar weer in te stappen en verder te varen. Ook is de 3e Berkelcompagnie opgericht, een stichting die zich sterk maakt voor de mogelijkheid om langere afstanden te kunnen varen door een fraai oegend, meanderend beekstelsel zonder stuwen.

Cultuurhistorie

Cultuurhistorisch besef ontbreekt niet in het project. Zo zal waar mogelijk de oude loop van de beek worden hersteld. Horst: 'In het gebied hebben we heel wat mooie oude stuwen, sluizen en bruggetjes. Sommigen daarvan zijn zelfs aangewezen als monument. Het zou zonde zijn om deze mooie kunstwerkjes af te breken. In Borculo renoveren we bijvoorbeeld

HANS BIJEN (L) EN GERARD HORST (R),
MET OP DE ACHTERGROND DE GROLSCHFABRIEK

een oude stuw. De stuw blijft staan, maar de nieuwe loop laten we er omheen lopen.' Ook de landgoederen in het gebied worden bij het project betrokken. Hier worden natuurontwikkeling, cultuurhistorie en waterbeheer gecombineerd.

Een voorbijganger ziet Horst en Bijen met de kaart langs het water staan en stapt af om te vragen wanneer er gestart wordt met de ecologische zone. Hij is geïnteresseerd, want z'n ouders hebben een stuk grond aan het waterschap verkocht.

'Nog eb'n wochten', antwoordt Bijen in keurig Achterhoeks, 'in 2006.' 'Oh, da's good', zegt de voorbijganger en stapt weer op z'n fiets.

MT

MEER INFORMATIE:

Waterschap Rijn en IJssel, Gerard Horst, g.horst@wrij.nl

Hans Bijen, h.bijen@wrij.nl

www.berkelproject.nl

Landbouw in heel Europa struikelblok voor halen KRW-doelen

Bij ongewijzigd beleid zijn de effecten van landbouw de belangrijkste oorzaak van het niet halen van de hoofddoelstelling van de Kaderrichtlijn Water. Ook het vóór 2015 wegwerken van de gevolgen van hydromorfologische ingrepen zal moeilijk worden. Dat geldt niet alleen voor Nederland, maar ook voor de andere EU-landen, zo hebben de Europese Waterdirecteuren vastgesteld. Stedelijk en industrieel afvalwater worden veel minder als problemen ervaren.

In vrijwel alle landen van de Europese Unie is landbouw een probleem, zo blijkt uit een enquête die de Europese Waterdirecteuren dit jaar hebben gehouden. Deze sector levert problemen op voor alle categorieën die de KRW onderscheidt: rivieren, meren, kust- en overgangswater, en grondwater. De Waterdirecteuren zien teelten waarin veel mest vrijkomt of waarin veel bestrijdingsmiddelen worden gebruikt, als grootste obstakels voor het halen van de KRW-doelen. Ook de ingrepen in het watersysteem die zijn gedaan ten behoeve van het kwantiteitbeheer, de hoogwaterbescherming, de scheepvaart en het opwekken van waterkrachtenergie zullen het niet makkelijk maken om de 'goede toestand', de hoofddoelstelling van de KRW, te halen. Wel is het zo dat in dit geval de problemen zich grotendeels beperken tot de categorie 'rivieren'.

Stedelijk afvalwater heeft een lage prioriteit gekregen. Bovendien verschillen de problemen per land nogal. Sommige noemen de lage aansluitings- en zuiveringsgraad een probleem, andere maken zich zorgen over stoffen die slechts ten dele worden gezuiverd, zoals medicijnen en hormoonverstorende stoffen.

Industrieel afvalwater is in te weinig landen een probleem om het hoog op de agenda te krijgen, maar in de landen waar het wel een probleem is: Italië, Hongarije en Polen, bezorgt het de bestuurders hoofdbrekens.

De enquête had tot doel uit te vinden welke onderwerpen op Europees niveau zouden moeten worden aangepakt. De Waterdirecteuren beschouwen de uitkomsten als input voor hun werkprogramma. Tot hun tevredenheid was de respons bijzonder hoog: alle 25 lidstaten reageerden, en zelfs de niet-leden Noorwegen en IJsland beantwoordden de vragen.

MEER INFORMATIE:

Rijkswaterstaat RIZA, Marc de Rooy, tel. (0320) 29 84 31,

M.dRooy@riza.rws.minvenw.nl

Ministerie van Verkeer en Waterstaat, DG Water, Bob Dekker,

tel. (070) 351 9041, Bob.Dekker@minvenw.nl

Het wordt tijd het Nationaal Park Oosterschelde als nationaal park te gaan beheren

Toelichting

Wanneer het Nationaal Park de Hoge Veluwe met bulldozers zou worden omgeploegd, was Leiden in last. En wanneer je daar vergunning zou krijgen om strikken te zetten of op bronstige herten te schieten, zouden direct Kamervragen worden gesteld. Maar in het Nationaal Park de Oosterschelde wordt de bodem omgeploegd met zware sleepnetten. Ook krioelt het er van de fuiken. Sepia's worden in de paartijd weggevangen. Waarom behandelen we de natuur onder water anders dan boven water? De beheerders moeten de Oosterschelde gaan beheren conform de status, vindt marien bioloog Inez Flameling.

TINEKE BIJ DE VAATE-DE JONG
WETHOUDER GEMEENTE NOORDOOSTPOLDER

Wat was de bedoeling?

De reden waarom het Oosterscheldegebied de status Nationaal Park heeft gekregen is mij niet bekend, maar de stelling doet mij denken aan de vraag: wie was er eerst, de kip of het ei? Een wat vreemde vergelijking misschien, maar het gaat erom wat er beoogd is met de status Nationaal Park. Blijkbaar is het huidige beheer niet zodanig dat dat de aanleiding is geweest. Dan is de volgende vraag: was het de bedoeling om het beheer te veranderen, zodat er een totaal ander onderwaterklimaat gaat ontstaan en is daarover contact geweest met de blijkbaar vele gebruikers? Ik zou het op z'n zachtst gezegd niet erg netjes vinden om er eerst een titel aan te geven en vervolgens op basis van de titel bepaalde zaken te verbieden. Bovendien vraag ik me af of er duidelijk in beeld is wat de gevolgen zijn als niet meer mag worden gevestigd in de Oosterschelde. Krijgen we dan over een poosje dezelfde discussie als over de dieren in de Oostvaardersplassen? Kortom: eerst alles in beeld, voordat we de inhoud van deze stelling gaan volgen.

JAN HENDRIKSEN
OUD-REDACTEUR DE WATER

De bruinvissen zijn het waard

De stelling is mij uit het hart gegrepen. Op de provinciale lijst van beschermde dieren staat geen enkel (onder)waterdier. Iedereen kan voor 50 euro een vergunning krijgen om met fuiken te vissen in de Oosterschelde. In die fuiken komen kreeften, maar ook belangrijke en kwetsbare soorten als sepia's en roggen. Laten we beginnen met dat te verbieden. Ten oosten van de Zeelandbrug geldt een verbod om met sleepnetten te vissen. Wetend wat het voortdurend omploegen van de bodem vernietigt aan bodemleven, moet mijns inziens dat verbod worden uitgebreid tot de totale Oosterschelde. LNV en V&W delen in sterke mate de lakens uit bij het beheer van de Oosterschelde.

We missen in Zeeland helaas een sterke maatschappelijke lobby, zoals de Waddenvereniging met z'n vijftigduizend leden is voor de Waddenzee. Het bestuur van het Nationaal Park Oosterschelde is vooral bezig met voorlichting en het opzetten van bezoekerscentra. Ik ben er erg voor dat het NP zich veel meer profileert als pleitbezorger voor de natuurwaarden van dit grootste nationale park in Nederland, door niet alleen te communiceren over de schoonheid van het gebied, maar ook over de bedreigingen. De bruinvissen voor Zierikzee, de zeehonden op de Roggenplaat, de aalscholvers die staan te drogen op de Galgeplaat, ze zijn het waard.

ALFRED VAN HALL
DIJKGRAAF WATERSCHAP HUNZE EN AAS

De onderwaterwegkijkers

Waarom behandelen we wat we zien anders dan wat aan het oog onttrokken is? Dat geldt niet voor nationale parken alleen. Maar bijvoorbeeld ook voor de riolering. De nieuw te bouwen sporthal is uitdagender dan het onderhoud van ondergrondse infrastructuur. Totdat de wal het schip keert en ingrijpen noodzakelijk is. Hoe triest op zich ook: de onderzeese leefgemeenschap krijgt pas aandacht wanneer de emoties de overhand krijgen. Als eenden in de Waddenzee sterven, omdat de kokkels zijn weggevestigd, vindt het publiek dat zielig. Aantbare dieren hebben daarbij een streepje voor. Omgeploegde waterbodems, in fuiken

verstrikte waterbewoners, vernielde biotopen: ze krijgen bescherming door publiciteit. Dat geeft aan dat wettelijke maatregelen op zich pas werken wanneer het publiek er weet van heeft en zich de overtredingen aantrekt. Het Naardermeer, de Waddenzee en de Hoge Veluwe zijn iconen, metaforen voor duurzaam beheer elders. Tussen droom en daad staan wetten in de weg en praktische bezwaren: ja vooral dat laatste. Submarien duurzaam natuurbeheer zou volop moeten. Maar vaak zijn we liever 'wegkijkers' dan rentmeesters. Of is 'duikertjes' een beter woord?

THIJS KRAMER
GEDEPUTEERDE PROVINCIE ZEELAND

De natuur staat voorop

Hoe beheer je een nationaal park? Die vraag is niet eenduidig te beantwoorden, al is het maar omdat het ene park het andere niet is. En de verschillen kunnen bijna niet groter zijn als je de Oosterschelde met de Hoge Veluwe vergelijkt. Er zijn enkele overeenkomsten, waarvan de belangrijkste is dat het steeds gaat om belangrijke natuurgebieden, maar ook dat het medegebruik van de natuur centraal staat. Meestal is dat het recreatief medegebruik, zoals op de Hoge Veluwe. In de Oosterschelde (35.000 ha water en 2000 ha land) krijgt dat medegebruik een eigen vorm, zoals allerlei vormen van watersport, waaronder het duiken.

De natuur staat voorop. Daarom is voor de sleepnetvisserij bepaald, dat alleen bestaande rechten worden gerespecteerd en dat er geen nieuwe vergunningen worden verstrekt. Dat er aandacht wordt gevraagd voor het rijke onderwaterleven van de Oosterschelde is een goede zaak. Wat dat betreft valt er nog wel wat te wensen op het gebied van monitoring en beleidsontwikkelend onderzoek door de beheerder Rijkswaterstaat. Uiteindelijk is het doel om de Oosterschelde te beheren met de natuur als uitgangspunt, maar ook met het medegebruik dat daarbij past.

STELLING

Voorstellen voor een nieuwe Waterschapswet

Wie zich verkiesbaar wil stellen voor het bestuur van een waterschap, moet wonen in het gebied waar het waterschap zijn taken uitoefent. Overigens zijn er minder zetels om een gooi naar te doen, want na de volgende waterschapsverkiezingen zullen de besturen kleiner van omvang zijn. Bovendien zullen bepaalde bestuurders voortaan worden benoemd in plaats van gekozen, zo blijkt uit de inspraakversie van een herziene Waterschapswet die tot 31 oktober ter inzage heeft gelegen. Een andere wijziging gaat over de financiering van de waterschapstaken. In plaats van aparte heffingen voor waterkwantiteit, waterkering en waterkwaliteit krijgt iedereen straks één waterheffing opgelegd.

De Waterschapswet van 1991 is aan herziening toe. Een belangrijke aanleiding is de schaalvergroting en de vorming van all-in waterschappen, ontwikkelingen die op hun beurt zijn ingegeven door de Europese Kaderrichtlijn Water en de keuze voor een integrale benadering van het waterbeheer. Van de tientallen kleine waterschappen uit het begin van de jaren negentig zijn er nog slechts 26 over, alle met het volledige pakket aan waterschapstaken. In deze grootschaliger structuur past het systeem van specifieke taken met eigen heffingen niet meer. Om deze – en andere – redenen bereikt de Kamer binnenkort een voorstel tot wijziging van de Waterschapswet. Als de Tweede Kamer dit voorstel volgend jaar behandelt, kan de nieuwe wet in 2007 van kracht zijn.

Bestuur

Het bestuur van het waterschap bestaat uit vertegenwoordigers van ingezetenen en van andere belangencategorieën. In totaal – en dat is nieuw – mag het bestuur maximaal dertig leden tellen. Zeven tot negen bestuurszetels zijn gereserveerd voor de specifieke belangencategorieën bedrijven, agrariërs en natuurterreinbeheerders. De overige zetels zijn voor de ingezetenen. De minimumomvang van het bestuur is bepaald op achttien zetels. Door de inperking van de maximum bestuursomvang en de nieuwe aanwijzing van specifieke categorieën (geen pachters en ‘eigenaren gebouwd’ meer, wel natuurterreinbeheerders), wil het kabinet de doelmatigheid en slagvaardigheid van het waterschapsbestuur vergroten.

Lijststelsel

Bij de volgende verkiezingen zal er volgens het wetsvoorstel niet langer worden gewerkt met het personenstelsel. In de nieuwe opzet kunnen organisaties die een belang bij de taakuitoefening van het waterschap hebben, een lijst indienen met kandidaten voor de categorie ingezetenen. Maar politieke partijen mogen zich niet als zodanig inschrijven, het gaat immers om een functioneel bestuur. Over de zeven tot negen zetels voor de overige categorieën stelt het wetsvoorstel dat de bestuurders beter op voordracht kunnen worden benoemd dan dat zij gekozen worden. Voor de categorie ‘bedrijven’ kunnen de Kamers van Koophandel en Fabrieken kandidaten voordragen en voor de natuurterreinbeheerders zal het Bosschap daarmee worden belast. Voor de categorie ‘agrariërs en overige eigenaren ongebouwd’ zal de provincie een of meer organisaties aanwijzen die met een voordracht komen.

Watersysteemheffing

Bij een integraal waterbeheer past geen financieringsstelsel meer dat uitgaat van afzonderlijke heffingen voor waterkering, waterkwantiteit en waterkwaliteit. Het wetsvoorstel introduceert daarom de watersysteemheffing ter vervanging van deze afzonderlijke heffingen. De kosten voor het watersysteembeheer worden verdeeld over de ingezetenen en de eigenaren van onroerende zaken. De systematiek die het waterschap toepast om de hoogte van de heffingen te bepalen, wordt vastgelegd in de wet. Dit is een uniformering ten opzichte van de huidige praktijk. Voor de bekostiging van de zuivering van afvalwater legt het waterschap een zuiveringsheffing op aan de lozers.

Lastenverschuivingen

De verplichte kostentoedelingsystematiek kan zorgen voor lastenverschuivingen tussen de groepen belastingplichtigen. Per waterschap kan dit verschillend uitpakken, maar gemiddeld zullen grondeigenaren erop vooruitgaan en zullen huiseigenaren meer gaan betalen. Afhankelijk van de WOZ-waarde van het huis gaat het om één tot enkele tientjes per jaar.

MEER INFORMATIE:

Ministerie van Verkeer en Waterstaat, DG Water, Lucia Luijten, tel. (070) 351 82 02, Lucia.Luijten@minvenw.nl

Zeldzame vissen in de beken bij Epe

In de Klaarbeek en de Verlorenbeek, twee beken ten zuiden van Epe, komen zeldzame vissoorten voor. Dit blijkt uit onderzoek van Waterschap Veluwe, dat onlangs beekherstelwerkzaamheden afrondde. De vangsten zijn gedaan door de werkgroep voor visinventarisatie en -onderzoek De Prik.

Een bijzondere vangst is die van het Vetje. Deze landelijk zeldzame vissoort is nog niet eerder in de Veluwe beken gevangen. Andere aangetroffen vissen zijn Rivierdonderpad, Beekprik, Elrits en het BERPJE. De

vissen zijn typerend voor schone, permanent stromende, ondiepe beekjes met veel afwisselende begroeiing, oever- en bodemvormen. Dit type beek nam de afgelopen decennia fors in aantal af, waardoor de hiermee samenhangende unieke flora en fauna zeldzamer en kwetsbaarder werden. De beekherstelwerkzaamheden zijn erop gericht om dit type beek zoveel mogelijk terug te krijgen. Daarom legt het waterschap vistrappen en natuurvriendelijke oevers aan. De visvangsten tonen aan dat dit effectief is. Uit toekomstige onderzoeken zal blijken hoe deze vissoorten zich ontwikkelen

en of nieuwe maatregelen noodzakelijk zijn. Waterschap Veluwe laat op veel plaatsen visonderzoek uitvoeren. Dit gebeurt omdat informatie over het aantal vissen, de vissoorten en de leeftijdopbouw belangrijk is voor de Kaderrichtlijn Water. Doelstelling van de KRW is water van hoge kwaliteit, en veel variatie aan dieren en planten in het water is daarvoor een graadmeter.

MEER INFORMATIE:

Waterschap Veluwe, E.P. Spikkert, tel. (055) 527 25 22

Rijssen voert regenwater door diepinfiltratie de grond in

De gemeente Rijssen gaat experimenteren met een nieuwe methode van afkoppelen. In de licht hellende Zuiderstraat worden de bestaande rioolkolken buiten bedrijf gesteld en geclusterd op drie nieuwe locaties. Deze geclusterde nieuwe straatkolken voeren vervolgens het regenwater naar drie ondiepe infiltratieputten. De betonnen putten zijn elk tien kubieke meter groot en zijn aan alle kanten omgeven door een metersdik pakket van brokken lava-gesteente. Het geheel is weer omgeven door stevig worteldoek. Door de talrijke gaten die in de putten zijn gemaakt, kan het re-

genwater wegstromen en uiteindelijk de grond intrekken.

Bij de laagst gelegen infiltratieput komt bovendien een veel diepere variant die bij hevige regenval het overtollige water opvangt. Deze put bestaat uit een vijftig meter lange buis met een doorsnee van 30 centimeter. De buis voert het regenwater naar het diepe grondwater dat op die plek tot zestien meter onder het maaiveld reikt. Per uur kan de diepe infiltratieput 400.000 liter water verwerken. Deze capaciteit is voldoende voor de opvang van de extreme hoeveelheid neerslag waardoor Rijssen in 2002 en

2003 werd getroffen. Een bijkomend voordeel van de snelle regenwaterafvoer in de bodem is dat het grondwater wordt aangevuld, zodat verdroging van de bodem wordt tegengegaan. Als de proef in de Zuiderstraat slaagt, wordt het systeem in meer straten toegepast. De gemeente heeft hiervoor een bijdrage gekregen uit de pot van 100 miljoen euro voor de bestrijding van regionale wateroverlast.

MEER INFORMATIE:

Gemeente Rijssen-Holten, Gerard ten Bolscher, g.tenbolscher@rijssen-holten.nl

Noorden sluit regionaal waterakkoord

Opnieuw is er een regionaal waterakkoord gesloten. Deze keer zijn het de bestuurders van de provincies en waterschappen in Groningen en Drenthe die samen met die van 32 gemeenten en Rijkswaterstaat Noord-Nederland hun handtekening hebben gezet onder een Regionaal Bestuursakkoord Water (RBW). In dat akkoord geven de noordelijke overheden aan hoe zij de gevolgen van de klimaatverandering en de bodemdaling gaan aanpakken.

Het belangrijkste doel van het RBW is een herhaling te voorkomen van de wateroverlast die het noorden van Nederland in 1998 trof. Tegelijkertijd zijn de maatregelen bedoeld om de kwaliteit van het water te verbeteren en het watertekort in sommige natuurgebieden op te heffen. Tot de maatregelen horen de herinrichting van de wijk Veendam-Noord en de uitvoering van het landinrichtingsproject Peize.

In Veendam wordt tegelijk met de grootscheepse renovatie van de naoorlogse wijk Noord het watersysteem drastisch aangepakt. Op grote schaal is en wordt er regenwater afgekoppeld van het rioolsysteem en verder zijn er wadi's aangelegd en krijgen sloten en vijvers natuurvriendelijke oevers.

In het noorden van Drenthe wordt de komende jaren 1500 landbouwgrond ontpolderd en omgevormd tot een beekdallandschap met stromende beken. Over vijf jaar moet dit gebied zijn toegevoegd aan de Ecologische Hoofdstructuur. Daarnaast wordt ruim 3500 ha herverkaveld om de landbouwstructuur te verbeteren. De Landinrichtingscommissie Peize heeft speciaal opdracht gekregen om bij de herinrichting Roden-Norg ruimte

te scheppen voor waterberging. Staatssecretaris Schultz van Haegen heeft voor dit onderdeel een subsidie van drie miljoen euro – afkomstig uit de pot ter bestrijding van de regionale wateroverlast – in het vooruitzicht gesteld. De waterberging moet voor het einde van 2008 zijn aangelegd.

MEER INFORMATIE:

Heleen Slager, provincie Groningen,

tel: (050) 316 40 16,

h.slager@provinciegroningen.nl

Mosselen sturen waterstroom van gemaal

In het nieuwe gemaal van de Broekpolder in de gemeente Beverwijk bepalen acht zoetwatermosselen waarheen het overtollige water wordt uitgeslagen. Houden de mosselen hun schelpen open, dan is het water schoon genoeg om het naar het natuur- en recreatiegebied Assemburg/Oud Haerlem te sturen. Sluiten ze hun schelp, ten teken dat het water verontreinigd is, dan gaat het water naar de boezem van de Schermer. Het gemaal is daartoe uitgerust met twee schuiven die automatisch aangestuurd worden door elektrodes die op

de mosselen zijn aangebracht. Sluiten de mosselen hun schelp, dan gaat de klep naar het natuurgebied dicht en de andere open.

In de drinkwaterwereld is het gebruikelijk dat levende organismen de waterkwaliteit in de gaten houden. Zo waken bij de spaarbekkens in de Biesbosch regenboogforellen over de kwaliteit van het Maaswater dat wordt ingenomen. Maar bij gemalen is het een nieuw verschijnsel. De acht mosselen zitten vastgeplakt op de achterwand van een bak water ter grootte van een schoendoos en doen niets anders dan

ze normaal ook doen: voedsel uit het langsstromende water filteren. Drie maanden blijven ze in dienst. Daarna gaan ze naar het natuurgebied waar ze in hun diensttijd het schone water naar toe hebben gedirigeerd. De gehele periode dat het systeem nu in bedrijf is, hebben de mosselen gewoon open gestaan. Daaruit blijkt dat de waterkwaliteit goed is.

MEER INFORMATIE:

Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier, Gert Hartog, tel. (072) 541 47 87, G.Hartog@hnnk.nl

Polder Breebaart: tussen waker en slaper

POLDER BREEBAART

In de uiterste noordoostpunt van Nederland ligt polder Breebaart. Dit gebied van 60 hectare kent een typisch Nederlands verleden. Het is als laatste inpoldering van Groningen gewonnen op de zee. Later werd de zeedijk via een duiker weer geopend ten behoeve van natuurontwikkeling. Recent is het gebied opgenomen als pilot in het internationaal innovatieproject ComCoast. Dat project verkent of de brakwatergetijdenzone die tussen de zeedijk en de slaperdijk is ontstaan, niet alleen een rol kan spelen bij natuurontwikkeling, maar ook bij waterkeren en waterbeheren.

INNOVATIE

De vraag welke rol geleidelijke overgangen van zee naar land, zoals Breebaart, kunnen spelen bij veiligheid tegen overstromen is actueel. 'Van oudsher wapenen we ons hiertegen door onze dijken steeds verder te verhogen', vertelt Jan den Besten van Waterschap Hunze en Aa's. 'Maar om het veilig te houden, is dat niet altijd nodig. Op plekken waar ruimte is, kunnen we soms best toestaan dat er golven over de dijk heen slaan. Zo'n dijk heet een overslagbestendige dijk. Landinwaarts gelegen slaperdijken, zoals hier in Breebaart, houden het water tegen en houden het achterland droog en veilig.' Den Besten wijst vanuit het uitzichtpunt op de zolderverdieping van het bezoekerscentrum naar buiten. 'Hier zie je hoe een brede waterkeringszone er uit kan zien en hoe natuur en mens hiervan kunnen profiteren. Daarom is polder Breebaart een pilot in het project ComCoast, dat zich richt op het ontwikkelen van multifunctionele waterkeringszones langs de kust, met een geleidelijke overgang van zee naar land.'

Langs een groot deel van de Groningse kust liggen dubbele dijken als gevolg van vroegere inpolderingen. 'Als uit de toetsing blijkt dat dijken aan versterking toe zijn, zien we het toelaten van golfoverslag op dit soort plekken als een

alternatief, zeker als blijkt dat het overslagbestendig maken financieel aantrekkelijker is dan traditioneel verhogen en verbreden', vervolgt den Besten. 'De vraag is natuurlijk welk landgebruik te combineren is met zout water dat in extreme situaties over de dijk slaat, en wat de effecten zijn op de landbouw. ComCoast helpt ons om daar inzicht in te krijgen, want we moeten eerst heel goed weten wat er gebeurt.'

Terugdringen verzilting

In het kader van ComCoast zullen met grondwatermodellering verschillende strategieën worden verkend voor het omgaan met de verzilting die optreedt door de kwelstroom vanuit zee naar laaggelegen polders. Dit moet antwoord geven op de vraag of het lokaal accepteren of zelfs stimuleren van het binnendringen van zout water verzilting in andere gebieden kan tegengaan. Cor Lont, beleidsmedewerker van de Provincie Groningen en provinciale coördinator van ComCoast: 'De brakke landbouwgronden worden nu regelmatig doorgespoeld met water uit het IJsselmeer. We verwachten dat er in de toekomst minder zoet doorspoelwater beschikbaar zal zijn, terwijl tegelijkertijd zoute kwel zal toenemen door een stijgende zeespiegel en

bodemdaling. In een bufferzone tussen land en zee, zoals Breebaart, denken we zoute kwel te kunnen opvangen, en daarmee het achterliggende landbouwgebied te behoeden voor verzilting. Vergeet niet dat landbouw de primaire sector vormt in Groningen.'

Omslag

Ooit was polder Breebaart deels een kwelder en deels een slikveld in de Dollard. In 1979 werd het gebied ingepolderd en door een nieuwe hoge zeedijk afgesloten van de Dollard. Het was destijds de bedoeling om hier een kanaal te graven, van de Punt van Reide naar de Westerwoldse Aa. 'De sluizen voor dit kanaal waren al gebouwd, je vindt er nog sporen van in de dijk', aldus waterschapper Den Besten. 'Het kanaal is echter nooit gegraven, omdat er te veel protesten kwamen van natuurbeschermers en agrariërs. In die tijd zag je een omslag in het denken.' Tussen de oude zeedijk, de Dallingeweesterdijk en de nieuwe Deltadijk, bleef Polder Breebaart als het ware over. Het gebied werd in gebruik genomen als cultuurgrond en in 1991 aangekocht door Stichting het Groninger Landschap. Vanaf 1997 is het tijdelijk als weidegrond in gebruik geweest, met de bedoeling om het als natuurgebied te gaan beheren. De polder stond toen droog en bestond uit een soortenarme graslandvegetatie. Later is Breebaart omgevormd tot een brakwatergetijdengebied.

Maatregelen

Eerst is een oude slenk in de polder uitgegraven. Daarna is in de zeedijk, op de plaats van de vroegere wadgeul, een duiker aangebracht met schuiven die elektronisch worden aangestuurd. De schuiven zorgen ervoor dat het getij in het gebied wordt gedempt van circa 3 meter in de Dollard (van 1,64 -NAP tot 1,36 +NAP) tot 0,3 meter in Breebaart. Sinds de ingebruikname van de duiker in 2001 is de invloed van getij en zout water weer merkbaar in de polder. In datzelfde jaar legden het waterschap en het Groninger Landschap aan de binnendijk langs de polder een vispassage aan. De passage zorgt ervoor dat de vissen van het zoute Dollardwater naar het zoete water in de aangrenzende polders en vice versa kunnen trekken.

Reacties van bevolking

Niet iedereen was direct even enthousiast. Zo waren de buren van Breebaart bang voor verzilting van hun landbouwgronden. Om na te gaan of er geen schade voor de boerenbedrijven zou optreden, is grondwateronderzoek uitgevoerd. Daaruit bleek dat het toelaten van zout water in Breebaart geen verzilting veroorzaakt in de aangrenzende landbouwgronden, onder meer door de kleiige ondergrond. Bert Speelman en Silvan Puijman, beide werkzaam bij het Groninger Landschap, benadrukken dat veel natuurliefhebbers blij zijn met de ingreep. 'Je kunt hier de Dollard beleven zoals die er buitendijks uitziet. We hebben dynamiek gebracht in een stabiel milieu. De Dollardkwelders liggen ver weg, maar de planten van die kwelders kun je nu ook hier zien.' Door het gebied slingert een wandelpad, afgegrensd door riet, om de vogels zo ongestoord mogelijk te kunnen observeren. Het aantal in kolonies broedende vogels is in enkele jaren tijd sterk toegenomen. De kolonie kluten is zelfs de grootste van Noordwest-Europa. 'We

V.L.N.R. BERT SPEELMAN, COR LONT, JAN DEN BESTEN EN SILVAN PUIJMAN

hebben de vogels dichterbij de mensen gebracht.'

Het enthousiasme blijkt ook uit de vele vrijwilligers die de ontwikkelingen hier volgen. In het holst van de nacht, soms in slecht weer, trekt men er op uit om vissen te tellen bij de vispassage. In 2003 maakten zo'n tienduizend vissen gebruik van de passage. Tachtig procent bestond uit driedoornige stekelbaarzen, de rest grotendeels uit glasalen.

Toekomst

De tijd zal leren hoe polder Breebaart zich verder ontwikkelt. De monitoring van flora, fauna, waterkwaliteit en opslibbing van de geulen zal worden voortgezet. Het Groninger Landschap gebruikt de gegevens uit voorgaande jaren bij het opstellen van een beheerplan. En wie weet staat het gebied model voor een nieuw concept van waterkeren en waterbeheren langs de Noordzeekust. Zo vertelt het afwisselende patroon van dijken in het Groninger zeekleilandchap niet alleen het verhaal van het verleden, maar bepaalt het misschien ook de toekomst.

In het project ComCoast (COMBined functions in COASTal defence zones) werken tien partners in vijf landen samen. Het gaat vooral om beleidsvoorbereidend onderzoek naar een meer duurzame en integrale aanpak van de veiligheid achter de dijken. Het project is een EU-Interreg North Seaproject. Een recent verschenen folder beschrijft zes voor Nederland relevante mogelijkheden, die zowel zeewaarts als landwaarts van de huidige waterkering liggen. De situatie in Breebaart, met een duiker en een brakwatergetijdengebied tussen de primaire en secundaire waterkering, staat model voor een van deze opties. In verschillende pilots, in Nederland, Duitsland en Engeland, worden de effecten van ComCoastconcepten op milieu, natuur en op de sociaal-economische situatie achter de dijk onderzocht.

ML

MEER INFORMATIE: Stichting het Groninger Landschap, Bert Speelman, tel. (050) 313 59 01, B.Speelman@groningerlandschap.nl, Silvan Puijman, s.puijman@groningerlandschap.nl Waterschap Hunze en Aa's, Jan den Besten, j.den.Besten@hunzeenaas.nl Provincie Groningen, Cor Lont, tel. (030) 316 49 78, c.lont@provinciegroningen.nl

Eindelijk het hele verhaal van de rivier

FOTO: HUGO COOPS

WATERPLANTEN IN DE UITERWAARDEN

Drie directeurs van Rijkswaterstaat houden er hun agenda's volgend jaar juni speciaal een week voor vrij: het rakken van de Finten op het Hollands Diep. De Fint is dan ook niet zomaar een vis, maar het tastbare bewijs van de verbetering van de waterkwaliteit. Maar er is meer: het rakken van Finten is van een hogere orde. 'Het is een liefdesspel, met zacht plonzend water op grote stille watervlakten...', zo meldt het rapport *Weet wat er leeft langs Rijn en Maas* van Rijkswaterstaat RIZA.

Voor de drie directeurs Water en Scheepvaart is het paringsritueel van de Fint reden genoeg om zich bij voorbaat al door de rivier te laten betoveren. En dat zouden meer mensen moeten doen, ten minste als het aan de auteurs van het rapport ligt.

ECOLOGIE

Rijkswaterstaat voert al sinds 1992 biologische monitoringsprogramma's uit en volgt daarmee de ecologie rond de rivieren. Dat werk is nu samengebracht in een lijvig boekwerk. Wat is er nieuw of anders aan dit verhaal? Auteur Tom Buijse is heel stellig: 'Dit rapport moet je echt zien als iets dat er nog niet lag. Tot nu toe ontbrak het aan één ecologisch rapport waarin de water- en de landnatuur in samenhang worden bekeken.' Zijn collega Bart Reeze vult aan: 'En voor het eerst worden de resultaten van het biologische monitoringsprogramma van drie regio's samen in één rapport gepresenteerd. Het gaat om Limburg, Oost-Nederland en Zuid-Holland, tot aan de estuaria bij de Noordzee.' Het onderzoek is bedoeld om eindelijk eens het ver-

haal van de rivier in zijn geheel neer te zetten, bekeken vanuit de ecologische feiten. 'Met alle aandacht voor economische ontwikkeling en hoogwaterveiligheid wordt het tijd dat ook het verhaal van de rivier zelf opnieuw wordt verteld', aldus Buijse.

De ecologische feiten

Het rijk geïllustreerde rapport van bijna driehonderd bladzijden presenteert de feiten over de natuurlijke processen in en om de Rijn en de Maas. Tien jaar lang hebben de onderzoekers van RIZA, SOVON, FLORON en RIVO de ontwikkelingen van de waterplanten, vissen en vogels op de voet gevolgd. Het gaat inmiddels goed met de hoeveelheid

GROTE KAREKIET FOTO: RUUD FOPPEN

en het aantal soorten waterplanten, en er is over het algemeen een positieve trend te melden voor wat betreft de visen. Met sommige rivierkarakteristieke soorten – zoals de Winde en de Barbeel – gaat het heel goed. ‘Dat is vooral te danken aan de verbetering van de chemische waterkwaliteit. Maar als het om absolute aantallen gaat, wordt de visstand overheerst door enkele soorten die weinig eisen stellen’, zegt Reeze. Goed nieuws is dat sinds het midden van de jaren negentig de Rivierrombout (de sterspeler uit de Habitatrichtlijn) weer de show steelt langs de rivier. Ook voor de vogels is het beeld positief, hoewel de Roerdomp en de Grote karekiet het nog steeds moeilijk blijken te hebben. Hun favoriete plekjes – waterriet en moerasgebieden – ontbreken dan ook nog grotendeels langs de grote rivieren. ‘Het verhaal van het verdere herstel van de rivier gaat nu vooral om de inrichting van het gebied. En daarin is niet zoveel veranderd sinds de jaren negentig. Het gaat nog steeds grotendeels om een aan banden gelegde rivier, die gedomineerd wordt door diep water en cultuurgronden’, aldus Reeze.

Het spanningsveld rond ecologisch herstel

Ook nieuw in het werk van Reeze, Buijse en hun collega Liefveld is dat de ecologische feiten niet op zichzelf staand worden gepresenteerd. Door middel van korte interviews met betrokken partijen wordt het maatschappelijke spanningsveld waarin het ecologisch herstel zijn weg moet vinden scherp neergezet. Aan het woord komen beleidsmedewerkers van de provincie Gelderland, het Zuid-Hollands Landschap en Rijkswaterstaat, een innovatieve geest van een adviesbureau, een medewerker ecologie van Staatsbosbeheer, een programmamanager van het ministerie van LNV, een vertegenwoordiger van Vogelbescherming Nederland en een maatschappijgerichte hoogleraar van de Radboud Universiteit Nijmegen. De verhalen leveren samen een prachtig beeld van de dynamiek rond de uitvoering van ecologische herstelmaatregelen en geven het rapport een extra lading. Kortom, het rapport is verplichte kost voor iedereen die met beleid en beheer van de rivieren te maken heeft. ‘Maar ook voor alle andere geïnteresseerden’, haast Buijse zich nog te melden, ‘want we hebben er veel werk van gemaakt het rapport zo op te stellen dat het niet alleen voor vakgenoten interessant is.’

Synergie biedt kansen

Er is dus veel kennis verzameld; kennis over natuurlijke processen die er tien jaar geleden nog niet was. Het rapport

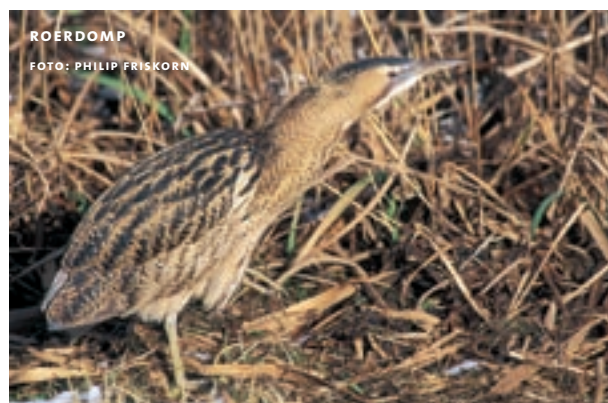
komt met tien aanbevelingen voor verdergaand ecologisch herstel. Buijse noemt er drie die vanuit de ecologie meteen moeten worden uitgevoerd en die en passant ook de veiligheid verbeteren: er is een sterkere uitwisseling nodig tussen de hoofdstromen en de uiterwaarden, bijvoorbeeld via nevengeulen en uiterwaardverlaging; dynamisch rivierbeheer is nodig op het niveau van riviertakken in plaats van op het niveau van uiterwaarden; en er is een integrale visie nodig op de ontwikkeling van natuur in het rivierengebied (met de Ecologische Hoofdstructuur als kapstok).

‘Het is nu echt tijd dat de kennis wordt toegepast’, aldus Buijse. Je kunt merken dat de onderzoekers het wachten op de uitvoering van ecologische beheersmaatregelen in het rivierengebied zat zijn. Reeze: ‘Het rapport *Weet wat er leeft...* is geen beleidsnota, hoewel we wel hopen dat de boodschap zijn weg zal vinden en via het beleid snel in de uitvoeringspraktijk terecht zal komen.’ Waar schort het dan nu aan? Reeze legt uit: ‘De belangrijkste krachten die de komende jaren sturend zijn voor het ecologisch herstel in de grote rivieren, hebben allemaal hun eigen focus. De Europese Kaderrichtlijn Water, de Vogelrichtlijn en de Habitatrichtlijn, de Ecologische Hoofdstructuur en projecten rond Ruimte voor de Rivier en de Maaswerken pakken allemaal slechts een deel van het totale verhaal. De ene richtlijn is voor de waterkwaliteit, de andere voor specifieke leefgebiedjes, een andere weer voor hoogwaterveiligheid. De doelstellingen uit de Ecologische Hoofdstructuur komen een eind in de goede richting, maar zijn weer van een veel te hoog abstractieniveau. De doelstellingen achter de verschillende richtlijnen zijn dus stuk voor stuk heel lovenswaardig, maar doordat ze zich allemaal maar op één aspect van de rivier richten, blijven er kansen liggen. En er zijn zoveel kansen, er is zoveel synergie mogelijk! Maar je moet het wel zien.’ Reeze en Buijse pleiten daarom voor een centrale regie en nauwe samenwerking tussen alle betrokken partijen. ‘Daarbij is aansturing nodig vanuit de ministeries van V&W én LNV om water en natuur samen op te laten gaan. Tenminste, als de BV Nederland écht verder wil met de natuur rond de rivier.’

IZ

MEER INFORMATIE:

Rijkswaterstaat RIZA, Tom Buijse, A.D.Buijse@riza.rws.minvenw.nl;
Bart Reeze, tel. (0320) 29 85 48, A.J.G.Reeze@riza.rws.minvenw.nl
RIZA-rapport 2005.010 *Weet wat er leeft langs Rijn en Maas*,
Ecologische toestand van de grote rivieren in Europees perspectief.

ROERDOMP
FOTO: PHILIP FRISKORN

Zogen in het water

FOTO: KLAAS KRUIJER
BRUINVISSEN

Walvissen zijn zoogdieren, net als wij. Maar terwijl wij een haat-liefdeverhouding met het water hebben (we kunnen niet zonder, maar ook niet helemaal met), is het voor walvissen niet gauw genoeg. Er zijn soorten die kilometers diep kunnen duiken, jongen worden in zee geboren en gezoogd. Sterker nog, een walvis op het droge is een walvis met een getekend doodvonnis. Het land is een vijandige omgeving en een gestrand exemplaar stikt onder zijn eigen gewicht. Walvissen hebben het water verkozen boven een leven op land. In evolutionaire termen moeten we dit zien als de terugkeer van een organisme naar een medium waaruit verre voorouders zich juist hadden ontworsteld. Deze terugkeer moet een langdurig proces zijn geweest, net als de aanpassing aan een leven op land niet van de ene dag op de andere is gegaan. De neusgaten moesten van de punt van de snuit naar boven op de kop verhuizen, achterpoten waren niet meer nodig en kwamen te vervallen, de voorpoten en de staart kregen een vinvorm. Helemaal compleet is hun aanpassing aan het water (nog) niet: ze moeten nog steeds boven water ademen. Dit ademen aan de oppervlakte maakt dat wij mensen ze af en toe kunnen zien. Wanneer zij zich het vermogen om onder water te ademen (weer) eigen maken, dan zullen we weinig meer van ze merken. Althans, niet meer dan van de gemiddelde vis in zee.

In de Nederlandse Noordzee zijn bijna twintig verschillende soorten walvissen waargenomen. Slechts drie daarvan kunnen tot de inheemse fauna worden gerekend, de bruinvis, de witsnuitdolfijn en de tuimelaar. De bruinvis is de enige soort die nog in deze streken reproduceert, althans, het is een soort waarvan zowel vroeger als nu veel strandingen van 'neonaten' (pas geboren exemplaren) bekend zijn. Zogende wijfjes met een kalf zijn een zeldzaamheid, maar de laatste jaren toch een vaker voorkomend beeld in onze kustwateren. De groepen dolfijnen die hier af en toe worden gezien, bestaan ook wel eens uit jongen, maar meestal zijn zij al groter en elders geboren. Weinigen realiseren zich overigens dat dolfijnen allesbehalve zeldzaam zijn in onze omgeving. Wel is de

laatste honderd jaar een forse verandering opgetreden: de kustgebonden tuimelaar verdween en de aan open zee gebonden witsnuitdolfijn verscheen! Het zien van deze dieren is in de eerste plaats weggelegd voor zeevarenden, veel minder voor een badgast op het strand.

De laatste jaren worden ook af en toe grote walvissen gezien, waarvan een wijfje bultrug met kalf in 2003 wel de spectaculairste waarneming mag worden genoemd. Groot was de teleurstelling toen na enkele dagen het kalf op het strand aanspoelde, de staart en flipper afgehakt. Het bleek het zoveelste slachtoffer van bijvangst te zijn: vastgeraakt in vistuig, verdronken en losgesneden door de eigenaar van het net. De moeder bleef nog enkele maanden in de buurt van de strandingsplaats, maar verdween ten slotte. Als voor bultruggen geschikte kraamkamer had de Nederlandse Noordzee zich niet kunnen bewijzen. Het is triest om te weten dat liefst de helft van de in ons land aanspoelende bruinvis als bijvangst om het leven is gekomen. Het toont eens te meer de evolutionair nog niet voltooide aanpassing aan het medium water: walvissen verdrinken wanneer zij niet bij de oppervlakte kunnen komen.

Mensen, misschien wel Nederlanders in het bijzonder, hebben een wonderlijke relatie met walvissen. We zijn rijk geworden van de walvisjacht en hebben van de grootste aller walvissen de ene na de andere populatie zo goed als uitgeroeid. Kleinere soorten langs de kust werden tot voor kort ontvangen met riek, knuppel en hooivork. Zo'n zeemonster moest dood, al was het maar om de visserij te beschermen. Hoe anders is dat tegenwoordig! Na een periode waarin er vrijwel geen walvissen en zeehonden meer waren, kende ons enthousiasme bij hun voorzichtige terugkeer geen grenzen. Wanneer er nu een zeezoogdier in het water te zien is, wordt er al snel een reddingsoperatie op touw gezet. Of daar nu aanleiding toe is of niet. Er zijn successen te melden, zoals het van een zandplaat afkrijgen van twee gestrande potvissen die vervolgens zelf weer konden wegzwemmen. Soms worden stervende giganten tegen wil en dank terug in zee geduwd en menige hier opduikende bruinvis is tot zijn of haar verbijstering gevangen tijdens een niets ontziende klopjacht, om vervolgens midden op zee te worden vrijgelaten. Wat in het water zit, moet kennelijk in het water blijven.

Kees (C.J.) Camphuysen
Koninklijk Nederlands Instituut
voor Onderzoek der Zee

FOTO: MARJOLEIN BURGERS
KEES CAMPHUYSEN